

Орієнтири національної митної політики в умовах торгово-економічної інтеграції*

В. В. САБАДАШⁱ, А. Ю. КАЗБАНⁱⁱ

У статті досліджено макроекономічні аспекти митного регулювання, як основного механізму забезпечення ефективності торгової політики держави. На основі аналізу новітніх тенденцій торгово-економічних відносин та інтеграційних процесів у європейському просторі визначено основні переваги й недоліки існуючої системи національного митного регулювання зовнішньоторгових потоків. Досліджено соціально-економічні ефекти від вступу України до СОТ і укладання Угоди про асоціацію з ЄС у розрізі використання наданих преференцій для національних товаровиробників. У дослідженні визначено ключові тенденції й ризик-чинники, які в найближчій перспективі визначатимуть особливості застосування й спрямованість інструментів митного регулювання зовнішньої торгівлі України, а саме: торгово-економічні санкції; інтернаціоналізація торгівлі; зростання частки енергетичних товарів у загальній структурі світової торгівлі; посилення ролі міжнародних торгово-економічних об'єднань; проблеми забезпечення країнами продовольчої й екологічної безпеки. Критичний аналіз поточного стану й перспектив зовнішньоекономічної діяльності дозволив окреслити ключові тактичні й перспективні завдання для України у сфері зовнішньої торгівлі й митно-тарифного регулювання.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, митне регулювання, тариф, преференції, ефект.

УДК 339.5

JEL коди: F13, F18, F53, L51

Постановка проблеми. Митна політика є ефективним інструментом забезпечення перш за все економічних інтересів держави. Її завдання, характер, механізми й особливості провадження у значній мірі визначаються стратегічними цілями країни для побудови конкурентної національної економіки. Глобалізаційні й інтеграційні тенденції світової економіки вимагають відповідних змін векторів митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), зокрема зовнішньої торгівлі (ЗТ). Ефективною може вважатися така митно-тарифна політика держави, орієнтирами якої є, з одного боку, захист національного товаровиробника, а з іншого – забезпечення конкурентних позицій вітчизняної економіки на світовому ринку та динамічного розвитку ЗТ.

Особливої актуальності питання митно-тарифного регулювання набувають у світлі запланованої на вересень 2014 р. імплементації торгової частини (політична частина підписана 21 березня 2014 р.; економічна – 27 червня 2014 р.) Угоди між Україною і

ⁱ Сабадаш Віктор Володимирович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та бізнес-адміністрування Сумського державного університету, заступник директора Науково-дослідного інституту економіки розвитку МОН України і НАН України.

ⁱⁱ Казбан Артем Юрійович, магістрант кафедри маркетингу та управління інноваційною діяльністю Сумського державного університету.

* Матеріал підготовлений і публікується у рамках науково-дослідного проекту «Організаційно-економічні основи врегулювання екологічних конфліктів» (№ д/р 0111U006115) та за підтримки ДФФД України в рамках україно-білоруського проекту Ф54.5/005.

ЄС. Економічною частиною Угоди передбачені економічна інтеграція України з ЄС і створення всеохоплюючої зони вільної торгівлі [1]. Окрім того, значна частина положень митної політики потребує суттєвого й своєчасного корегування в умовах торгово-економічних санкцій, кількість яких останнім часом значно зростає.

Відповідно, ефективна реалізація визначених завдань можлива за умов оптимального поєднання заходів тарифного і нетарифного регулювання ЗТ, а також удосконалення митних процедур, керуючись інтересами держави і економічних суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, пов'язаних із митним регулюванням ЗЕД, присвячені праці багатьох українських науковців і практиків, зокрема І. Г. Бережнюка, А. Д. Войцешука, О. П. Гребельника, Я. А. Жаліла, О. А. Кириченка, С. Г. Левченка, Ю. В. Макогона, П. В. Пашка, С. С. Терещенка, ін.

Визначаючи ґрунтовність і комплексність досліджуваних аспектів національної митної взагалі й митного регулювання ЗТ зокрема, слід визнати необхідність більш ґрунтовного аналізу вітчизняної практики й світового досвіду митного регулювання з урахуванням політико-економічних і торгових викликів, які характеризують суттєві протиріччя сучасної торгово-економічної політики. Реалії сьогодення такі, що у багатьох випадках міжнародні торгові санкції є чи не останнім аргументом у розв'язанні міждержавних конфліктів. У таких складних умовах міжнародного економічного середовища коректні, обґрунтовані організаційно-економічні рішення з визначення напрямів удосконалення процедур митного регулювання ЗТ для України є вкрай актуальними.

Метою дослідження є визначення особливостей митного регулювання зовнішньої торгівлі в сучасних економічних реаліях та обґрунтування напрямів його удосконалення з урахуванням європейської економічної інтеграції України.

Викладення результатів дослідження. Держава здійснює регулювання ЗЕД з метою забезпечення економічної безпеки країни і захисту загальнонаціональних інтересів. Діяльність державних органів щодо регулювання ЗЕД здійснюється практично у всіх країнах світу, але її регуляторні функції, форми й методи, конкретні цілі й завдання визначаються кожною країною, виходячи з її масштабів, торгово-економічних можливостей, конкурентних позицій на світовому ринку і в світогосподарських зв'язках, зовнішньої й внутрішньої політики держави тощо. Регулювання ЗЕД економічних суб'єктів державними інституціями – об'єктивна необхідність ефективного функціонування соціально-економічних систем. Воно спрямоване на забезпечення митних інтересів держави та економічних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Склад організаційно-економічних засобів митного регулювання ЗТ подано на рис. 1.

Митне регулювання спрямоване на досягнення таких цілей: економічних (формування доходів державного бюджету за рахунок митних платежів), регулятивних та правоохоронних. Митно-тарифне регулювання – сукупність митно-тарифних заходів, які використовуються в якості національного торговельно-економічного інструменту для регулювання зовнішньої торгівлі. Даний вид регулювання є економічним, оскільки в якості основного інструментарію використовуються імпорتنий та експортний митний тариф, який виконує регулюючу та фіскальну функції. У деяких випадках вводяться податки або збори, які мають еквівалентний зміст митному тарифу. Основний напрямок цього виду державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності визначається митно-тарифною політикою кожної держави [2].

Рис. 1 – Засоби митного регулювання ЗЕД

Митно-тарифні регулятори виступають базою створення адекватного механізму регулювання й управління світовими господарськими зв'язками як на національному, так і міждержавному рівнях. Система митно-тарифного регулювання ЗЕД функціонує на п'яти рівнях (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні системи митно-тарифного регулювання [3]

Рівень	Основний зміст
Мікрорівень	Рівень суб'єктів господарювання – як юридичних, так і фізичних осіб: підприємства, фірми, організації, фізичні особи, які експортують чи імпортують товари, предмети, послуги
Мезорівень	Рівень різного виду національних галузевих і регіональних об'єднань: міністерства і відомства, які безпосередньо здійснюють регулювання зовнішньоекономічних відносин, а також міністерства та відомства, які відіграють досить активну роль, особливо, що стосується питань тарифного регулювання експорту чи імпорту
Макрорівень	Рівень держави: уряд країни та парламент
Метарівень	Становлення митно-тарифних пріоритетів у процесі міжнародної регіональної інтеграції. Особливо це стосується співпраці митних органів на стадії створення і розвитку митних союзів
Мегарівень	Рівень міжнародних об'єднань, організацій: Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародна торгова палата, Міжнародний валютний фонд, Конференція ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), ін.

Митне регулювання визначає рамки економічної активності суб'єктів господарювання, стимулюючи або стримуючи їхню діяльність залежно від існуючих економічних пріоритетів, сприяє розвитку міжнародних економічних відносин та

забезпеченню національних економічних інтересів. Митне регулювання ЗЕД на території України здійснюється згідно з Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», Митним кодексом України, Законом України «Про Митний тариф України», іншими законами та міжнародними угодами України з питань державної митної справи.

Класичним засобом регулювання зовнішньої торгівлі є митні тарифи, які за характером впливу є економічними регуляторами. Тарифне регулювання в Україні здійснюється шляхом обкладення товарів, що переміщуються через митний кордон України, митом. До середини 1990-х рр. процедури митно-тарифного регулювання в Україні можна охарактеризувати, як ліберальні (при цьому середньозважена ставка мита становила близько 6,5%). Однак у подальшому держава почала надавати перевагу протекціоністській політиці у ЗТ, запроваджуючи митні заходи, спрямовані на захист внутрішнього ринку й національного товаровиробника (за такої політики середньозважена ставка ввізного мита зросла майже до 12,60% у 1998 р.); відповідним чином це вплинуло й на зовнішньоторговий баланс України – скорочення обсягів експортно-імпорتنих операцій. Лише на початку 2000-х рр. завдяки зниженню ставок мит вдалося дещо покращити баланс ЗТ, що пояснюється необхідністю корегування митних ставок у межах Концепції трансформації митного тарифу України на 1996-2005 рр. відповідно до вимог СОТ.

10 квітня 2008 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі», а 16 травня 2008 р. Україна набула офіційного членства у Світовій організації торгівлі. Одним із основних зобов'язань перед СОТ є лібералізація доступу до ринку товарів і послуг, а також лібералізація експортної політики.

Зі вступом до СОТ Україна отримала додаткові важелі з усунення торгових бар'єрів для національних промислових виробників, зорієнтованих на зовнішні ринки за рахунок отримання доступу до ефективних інструментів вирішення торгових спорів. У той же час, застосування цих інструментів є обмеженими у відносинах із країнами, які не є членами СОТ, у першу чергу, з пострадянськими (навіть із тими країнами, з якими вона уклала угоди про вільну торгівлю), оскільки більшість цих угод не передбачають ефективних процедур врегулювання спорів (за винятком двосторонніх консультацій). Зокрема, дискримінаційні заходи досить часто використовуються іншими країнами СНД – Російською Федерацією (навіть після набуття нею членства в СОТ), Білоруссю, Казахстаном. Незважаючи на негативні аспекти застосування процедур тарифного регулювання окремими країнами, воно залишається одним із найбільш поширених та дієвих економічних інструментів регулювання ЗТ, а також захисту національної економіки від зовнішнього неконтрольованого впливу.

Стосовно нетарифних методів регулювання ЗЕД, слід зазначити, що Україна досить активно використовувала кількісні обмеження для регулювання експортно-імпорتنих операцій. На сьогодні в Україні діє система ліцензування імпорту та квотування численних видів продукції. Початок застосування нетарифних методів регулювання в Україні припадає на 1992 р., коли режим ліцензування і квотування було запроваджено до експорту товарів 75-ти товарних позицій. Кабінет Міністрів України щорічно визначає Переліки товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, а також перелік квот.

Субсидування окремих галузей економіки, як один із інструментів регулювання ЗЕД, також широко застосовується в Україні. Протягом останніх років різні за обсягом

субсидії отримували такі галузі, як суднобудування, вугільна і металургійна промисловість, авіа- і автомобілебудування, космічна, фармацевтична й будівельна галузі. Субсидіювання стосується всіх видів продукції, як для продажу в Україні, так і призначеної для експорту.

За даними дослідження Світового банку система державної підтримки виробників в Україні є неефективною: уряд не звітує про обсяги підтримки секторів; контроль за наданням допомоги – недосконалий; механізми розподілу субсидій – непрозорий і з елементами корупції; відсутній аналіз впливу державної підтримки галузей і компаній на стан конкуренції; інституційно не визначено орган влади, який би відповідав за контроль витрат ресурсів [4]. Прикладами можуть слугувати: пільга для виробників біопалива (2012 р.); пільги для компаній ІТ-галузі; податкові пільги для видавництв, операторів готелів «4-5 зірок».

Таким чином, нетарифні методи регулювання ЗЕД в Україні широко застосовуються урядом з метою оперативного регулювання імпорту та експорту: з одного боку, вони покликані сприяти лібералізації міжнародної торгівлі, а з іншого – створюють протекціоністські бар'єри для доступу імпортованих товарів (послуг).

Аналізуючи позитивні ефекти, перш за все, у сфері ЗЕД, від приєднання України до СОТ, слід зважити на висновки фахівців Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України [5]. У висновках зазначається, що із вступом України до СОТ суттєво покращився як рівень доступу до внутрішнього ринку України, так і доступ України до зовнішніх ринків. Так, показовим для нашої країни є вищий рівень відкритості внутрішнього ринку як за рівнем тарифних ставок (37 місце в світі), так і за нетарифними протекціоністськими заходами (29 місце в світі), порівняно з можливістю доступу на іноземні ринки за рівнем тарифів, встановленим по відношенню до українських експортерів (49 місце), та отриманими торговельними преференціями (44 місце). У той же час, залишаються невирішеними проблеми у сфері митного регулювання (через низьку ефективність та непрозорість митного адміністрування) та внутрішнього регуляторного середовища.

Заходи, що сприятимуть вдосконаленню експортної складової торговельної політики України в умовах поглиблення зовнішньоекономічної інтеграції, зокрема через інструментарій СОТ, та подоланню негативних наслідків світової фінансової кризи повинні, окрім іншого, охоплювати удосконалення митних процедур. Як свідчать опитування вітчизняних та іноземних підприємств, якість послуг щодо виконання митних процедур, характер їх організації, рівень автоматизації, та, в кінцевому підсумку, термін розмитнення товарів в Україні значно поступаються середньому рівню, що сформувався у міжнародній практиці. З метою мінімізації непродуктивних втрат часу та зважаючи на необхідність збільшення рівня надходжень від митних платежів до державного бюджету, потрібно у найближчий час вжити заходів щодо вдосконалення митного законодавства. Перш за все це стосується способів нарахування та процедур сплати митних платежів, регламентів організації контрольних процедур; реформування систем комплексного контролю дотримання митного законодавства. Крім того, актуальною залишається проблема подальшої гармонізації національного митного законодавства із стандартами ЄС, що стосуються, зокрема, принципів та процедур виявлення контрафактної продукції, реалізації митного контролю, перетину митного кордону культурними цінностями тощо.

Заходами щодо оптимізації розвитку імпоротної діяльності в Україні мають, серед інших, стати: 1) застосування відповідно до норм ГАТТ/СОТ антидемпінгових та

компенсаційних мит, товарних квот тощо з метою захисту вітчизняних виробників; 2) запровадження нетарифного регулювання імпорту з метою обмежити доступ на українські ринки конкуруючої продукції за демпінговими цінами. Застосування таких заходів не виключає застосування антидемпінгових процедур, проте нерідко доведення факту антидемпінгу є неможливим через формальні причини та через наявність у країни сильно виражених конкурентних переваг. Серед інструментарію нетарифного регулювання може бути запровадження нових правил щодо розмитнення певних видів продукції, вимог до якості, обумовлення імпорتنих поставок необхідністю започаткування відповідного виробництва на українській території тощо; 3) боротьба з тіньовою імпортною діяльністю. Серед інструментів детінізації імпорту доцільним є: створення системи контролю якості імпортованої продукції; запровадження електронного декларування імпорту; застосування систем аналізу ринків та взаємодії з контролюючими органами країн-партнерів; максимальна уніфікація оподаткування імпорту, поступове скасування всіх імпорتنих пільг; вдосконалення методології визначення митної вартості тощо [5].

Особливої уваги й детального аналізу з точки зору застосування процедур митного регулювання ЗТ заслуговує економічна частина Угоди між Україною і ЄС про асоціацію. Перш за все слід зазначити, що використання торгових преференцій, наданих ЄС Україні до листопада 2014 р. у рамках ЗВТ, економічно вигідно насамперед українським компаніям (звісно, якщо вони такими вигодами скористаються).

За оцінками європейських експертів, згаданий ефект може становити близько 500 млн євро щорічно. У той же час, суттєві фінансові втрати може мати ЄС від недоотримання митних надходжень до бюджету. Окрім того, ЄС запропонував пакет фінансової допомоги Україні обсягом 11 млрд. євро. Економічним підґрунтям для такої політики лібералізації є досить тісна торгово-економічна співпраця України і ЄС протягом станції років. Так, частка країн ЄС у структурі експорту України в 2013 р. становила близько 27%; основним експортними товарами на європейський ринок були: сталь, металопрокат, ін. металопродукція (близько 24,5%); продукція машинобудування (10%); сільгосппродукція (близько 38%); інші товари (близько 28%). Саме на ці групи товарів ЄС надаватиме до 1 листопада 2014 р. автономні торговельні преференції, в основі яких – скасування мита. Зокрема, для 94,7% української промислової продукції звільняється від обкладання ввізним митом, для 82,2% сільськогосподарської продукції запроваджуються суттєві митні преференції. У той же час для частини українського експорту харчової продукції ЄС збереже тарифні квоти (15,9% товарних позицій) і збереже антидемпінгові мита для металопродукції (трубна продукція, металопрокат) з України окремих виробників-експортерів – «Арсерол Міттал Кривий Ріг», «Метінвест».

Така ліберальна митна політика ЄС по відношенню до країни, яка укладає угоду про асоціацію, застосовується вперше у практиці ЄС. Тому для України вкрай важливо дотримуватися умов Угоди, термінів її парафування та не згаяти час і не втратити надані Угодою торгово-економічні й політичні переваги. Для цього українському уряду слід вирішити низку нагальних інституційних і організаційно-економічних завдань:

- створити інституційні можливості для імплементації Угоди;
- забезпечити організаційно-економічні й адміністративні можливості відповідних міністерств, відомств, інших органів влади (у розрізі ресурсного й кадрового забезпечення, юридичного, законодавчого супроводу для ефективної їх роботи);

- створити адміністративні умови й забезпечити відповідне митне регулювання експорту на преференційних умовах (мова йде про практичну реалізацію процедур отримання сертифікату походження EUR 1);
- ухвалення необхідних нормативно-правових документів щодо технічного регулювання та безпечності продукції.

Необхідність і актуальність подальшого розвитку і удосконалення процедур національної митної політики обґрунтовується не тільки обраним європейським вектором руху (хоча, безумовно, він є на сьогодні визначальним), а й загальносвітовими тенденціями світогосподарських зв'язків і особливостями торгової політики окремих країн і торгово-економічних об'єднань (союзів). Сучасний етап розвитку світової економіки позначається посиленням впливу політичного чинника на характер і особливості міжнародних зв'язків, зокрема торгової політики. Відповідно, конкурентоспроможність національної економіки на світовому ринку визначатиметься ефективністю використання комплексу інструментів, задіяних у сфері регулювання торгових потоків. Стосовно української економіки, ми визначаємо такі ключові тенденції й ризик-чинники, які в найближчій перспективі визначатимуть особливості застосування й спрямованість інструментів митного регулювання ЗТ.

- Торгово-економічні санкції. Останнім часом вони набувають поширення у світовій торгівлі, що пов'язано, на нашу думку, з геополітичними зсувами і проблемами глобальної економіки. Відповідно, міжнародна торгівля в умовах міжнародних санкцій зазнає суттєвих трансформацій, як в організаційному плані, так і галузевому розрізі. Актуалізуються проблеми пошуку нових ринків збуту, торгових партнерів, логістичних схем поставок тощо. Для товаровиробників санкції щодо ЗТ (заборони, обмеження, ембарго) – вкрай небажаний інструмент торгової політики, пов'язаний із суттєвими негативними ефектами (вплив на конкурентоспроможність; зниження якості національних товарів; підвищення ціни на них тощо). Окрім того, механізм торгівлі через треті країни, як спосіб уникнути санкцій, ускладнює моніторинг процедур їх дотримання і є суттєвою проблемою інституційного характеру і міжнародного торгового права.

- Інтернаціоналізація торгівлі впливає на структуру, баланс і напрями торгових потоків. В умовах економічної кризи світові лідери торгівлі – Китай, США, Німеччина, Японія – прикладають максимум зусиль для збільшення обсягів поставок продукції на зовнішні ринки, застосовуючи всі доступні для цього механізми (політичні, митні, цінові, маркетингові).

- Зростання частки енергетичних товарів у загальній структурі світової торгівлі: нафти, газу, електроенергії. Складні геополітичні реалії спонукають світових експортерів до жорсткої й виваженої політики поставок енергоресурсів.

- Посилення ролі міжнародних торгово-економічних об'єднань – NAFTA, ЄС, БРИКС, АТЕС, ЄвАзЕС. Кожне із об'єднань проводить незалежну (по відношенню до інших країн, які в нього не входять) торгову й митну політику, основою якої є захист національного виробника. Як ми зазначали вище, Україна зробила кроки (економічного й політичного характеру) для інтегрування у ЄС, отримавши значні торгові преференції.

- Забезпечення країнами продовольчої й екологічної безпеки. Важливу роль у цих процесах відіграє саме торгівля: через відповідну митну політику захисту національних ринків від екодеструктивної продукції; процедури ліцензування, сертифікації екологічно небезпечної продукції; процедури фітосанітарного контролю тощо.

Приймаючи до уваги серйозні політико-економічні зміни, які відбулися останнім часом у державі, актуальними є питання удосконалення процедур митного регулювання ЗТ України.

Світовий досвід свідчить, що для забезпечення контролю за товаропотоками, захисту національних товаровиробників, використання надійних захисних механізмів щодо потрапляння в країну неякісних товарів, мінімізації при цьому адміністративних бар'єрів для бізнесу (лібералізації ЗТ) необхідно постійно удосконалювати й модернізувати методи регулювання ЗЕД.

Ефективна робота митних органів із оптимізації адміністративних і матеріальних витрат під час здійснення процедур митного контролю та митного оформлення значною мірою впливають на економічні результати діяльності експортерів і імпортерів, оскільки переважно саме вони є критеріями ефективності зовнішньоторговельної політики та в значній мірі визначають конкурентні переваги національної економіки.

Міжнародною конвенцією про спрощення і гармонізацію митних процедур [6] розглядається система аналізу й керування митними ризиками, як основна філософія митного контролю. Адже основним завданням митних органів є сприяння розвитку торгівлі з одночасним здійсненням ефективного митного контролю, що і визначає завдання для процесу керування ризиками в митній справі. Рівень ризику визначається у контексті пріоритетних завдань митних адміністрацій щодо справляння мита та інших податків, перевірки дотримання заборон та обмежень на ввезення (вивезення) товарів. Факторами ризиків, які впливають на ефективність виконуваних митними адміністраціями завдань, є: неправильна класифікація товарів, заниження фактурної (або митної) вартості товарів або неправильне декларування (визначення) країни походження товарів, що експортуються або імпортуються учасником ЗЕД, а також незаконне переміщення товарів без їх декларування з приховуванням від митного контролю. Запровадження системи всеохоплюючої інформації про учасників ЗЕД, цінової інформації на товарних ринках, відомостей про відправника та отримувача товарів, маршрут, запроваджені заходи тарифного, нетарифного регулювання, а також будь-яких порушень законодавства, дозволяє митним адміністраціям визначити сфери ризикових операцій, відокремити їх від операцій з низьким рівнем ризику та втручатись лише у тих випадках, коли ризики є високими [7].

Подальшого удосконалення потребують процедури встановлення ефективних ставок мита – в умовах європейської інтеграції України ці питання мають бути пріоритетними для відповідних державних інституцій. Як нами зазначалося раніше, першочерговими завданнями є інституційний супровід митних процедур і гармонізація українського законодавства (перш за все, митного) з європейським.

Подальшого розвитку й удосконалення потребує така прогресивна форма митного контролю, як електронне декларування у сфері провадження ЗЕД (запроваджено в Україні з квітня 2011 р., як пілотний проект для декількох економічних суб'єктів). Електронне декларування – це комплексне поняття, що включає декларування товарів і транспортних засобів шляхом подання електронної ВМД та інших електронних документів (у тому числі дозвільного характеру), здійснення митного контролю та оформлення цих товарів. Електронні митні декларації запроваджуються для державної реєстрації ввезених на митну територію України транспортних засобів, підтвердження фактичного вивезення за межі митної території України товарів для цілей відшкодування податку на додану вартість, зняття експортно-імпорتنних операцій з валютного контролю й купівлі валюти. Актуальною проблемою запровадження

електронних митних декларацій є інституційна неузгодженість між різними державними органами, уповноваженими здійснювати регулювання й контроль ЗЕД. Нагальним в даній ситуації є створення єдиного державного реєстру (бази) дозвільних, регулюючих, ін. документів для уніфікації роботи митних служб. На нашу думку, це дозволить митним службам більш ефективно виконувати свої функції у сфері регулювання, моніторингу, контролю економічних суб'єктів, які здійснюють ЗЕД.

Висновки та напрями подальших досліджень. Торгівля була й залишається двигуном економічного розвитку соціально-економічних систем. Суттєві зміни геополітичного ландшафту, проблеми активізації економічних відносин між країнами, пошук нових форм і методів ефективної співпраці між економічними суб'єктами в умовах рецесії, розширення політико-економічної інтеграції – ті ключові чинники, які визначатимуть конкурентоспроможність національних економік і соціально-економічну успішність націй у майбутньому світогосподарському устрої. Ключову роль у цих процесах мають відігравати ринкові механізми регуляції економічних відносин, серед яких провідне місце займають саме торгові інструменти. Відповідно, векторами трансформації митного регулювання ЗТ мають стати підвищення ефективності інструментів тарифного і нетарифного регулювання, а також удосконалення митних процедур задля досягнення економічних і соціальних ефектів.

Література

1. *Україна і Європейський Союз* підписали економічну частину Угоди про асоціацію, яка передбачає створення зони вільної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dt.ua/POLITICS/pidpisano-ekonomichnu-chastinu-ugodi-pro-asociaciyu-ukrayini-i-yes-onlayn-translyaciya-145912.html>.
2. *Шишка, Р. Б.* Митне право України: підручник / Р. Б. Шишка. – К. : Центр навчальної літератури, 2008. – 320 с.
3. *Гребельник, О. П.* Основи митної справи : навч. посіб. / О. П. Гребельник. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 600 с.
4. *Партнерство* Світовий банк – Україна. Огляд програм для країни. Квітень 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Ukraine-Snapshot-ukr.pdf>.
5. *Щодо першочергових* заходів зовнішньоторговельної політики в контексті структурних трансформацій зовнішньої торгівлі України після вступу до СОТ. Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/622/>.
6. *Міжнародна конвенція* про спрощення і гармонізацію митних процедур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643.
7. *Олійник, Д. С.* Управління ризиками митного контролю в контексті вимог кіотської конвенції [Електронний ресурс] / Д. С. Олійник. – Режим доступу : http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_2_1/197-201.pdf.

Отримано 11.02.2014 р.

**Ориентиры национальной таможенной политики
в условиях торгово-экономической интеграции**

**ВИКТОР ВЛАДИМИРОВИЧ САБАДАШ*,
АРТЕМ ЮРЬЕВИЧ КАЗБАН****

* кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры экономики и бизнес-администрирования Сумского государственного университета, заместитель директора Научно-исследовательского института экономики развития МОН Украины и НАН Украины, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-542-335774, e-mail: viktorsaba@gmail.com

** магистрант кафедры маркетинга и управления инновационной деятельностью Сумского государственного университета, ул. Р.-Корсакова, 2, г. Сумы, 40007, Украина, тел.: 00-380-95-387-68-17, e-mail: kazban@i.ua

В статье исследованы макроэкономические аспекты таможенного регулирования, как основного механизма обеспечения эффективности торговой политики государства. На основе анализа новейших тенденций торгово-экономических отношений и интеграционных процессов в европейском пространстве определены основные преимущества и недостатки существующей системы национального регулирования внешнеторговых потоков. Исследованы социально-экономические эффекты от вступления Украины в ВТО и заключения Соглашения об ассоциации с ЕС в разрезе использования предоставленных преференций для национальных товаропроизводителей. В исследовании определены ключевые тенденции и риск-факторы, которые в ближайшей перспективе будут определять особенности применения и направленность инструментов регулирования внешней торговли Украины, а именно: торгово-экономические санкции; интернационализация торговли; рост доли энергетических товаров в общей структуре мировой торговли; усиление роли международных торгово-экономических объединений; проблемы обеспечения странами продовольственной и экологической безопасности. Критический анализ текущего состояния и перспектив внешнеэкономической деятельности позволил определить ключевые тактические и перспективные задачи для Украины в сфере внешней торговли и таможенного регулирования.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, внешняя торговля, таможенное регулирование, тариф, преференции, эффект.

*Mechanism of Economic Regulation, 2014, No 2, 123–133
ISSN 1726-8699 (print)*

**Landmarks National Customs Policy
in Terms of Trade and Economic Integration**

**VIKTOR V. SABADASH*,
ARTEM YU. KAZBAN****

* C. Sc. (Economics), Associate Professor, Department of Economics and Business-Administration, Sumy State University, Vice Director of Research Institute for Development Economics (IDE), Ministry of Education and Science of Ukraine, National Academy of Science of Ukraine, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine, phone: 00-380-542-332223, e-mail: viktorsaba@gmail.com

** *Master's Degree Student, Department of Marketing and Innovative Activity Management,
Sumy State University, R.-Korsakova Street, 2, Sumy, 40007, Ukraine,
phone: 00-380-95-387-68-17, e-mail: kazban@i.ua*

Manuscript received 11 February 2014

This article explores the macroeconomic aspects of customs regulations, as the main mechanism for ensuring the effectiveness of trade policy. The analysis of the latest trends in trade and economic relations and integration processes in the European area the main advantages and disadvantages of the current system of national customs regulations. Investigated the socio-economic effects on Ukraine's accession to the WTO and Association Agreement with the EU in the context of using provided preferences for domestic producers. The study identified key trends and risk factors in the short term will determine the features of the application and orientation tools customs regulations international trade of Ukraine, namely trade and economic sanctions; internationalization of trade; increase in the share of energy products in the overall structure of world trade; strengthen the role of international trade and economic groups; countries the problem of providing food and environmental safety. Critical analysis of the current state and prospects of foreign economic activity allowed us to determine the key tactical and long-term objectives for Ukraine in the sphere of foreign trade and customs regulations.

Keywords: international relations, international trade, customs regulation, tariff, preferences, effect.

JEL Codes: F13, F18, F53, L51

Tables: 1; *Figures:* 1; *References:* 7

Language of the article: Ukrainian

References

1. *Ukraine and the European Union signed an economic part of the Association Agreement, which provides for the establishment of a free trade*, <http://dt.ua/POLITICS/pidpisano-ekonomichnu-chastinu-ugodi-pro-asociaciyu-ukrayini-i-yes-onlayn-translyaciya-145912.html>. (In Ukrainian)
2. Shyshka, R. B. (2008), *Customs Law of Ukraine*, Kyiv, Tsentr navchal'noi literatury. (In Ukrainian)
3. Hrebel'nyk, O. P. (2003), *Fundamentals of customs*, Kyiv, Tsentr navchal'noi literatury. (In Ukrainian)
4. *World Bank Partnership – Ukraine. Review of programs for the country. April 2014*, <http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/Ukraine-Snapshot-ukr.pdf>. (In Ukrainian)
5. *As for foreign policy priority measures in the context of structural transformation of foreign trade after Ukraine's accession to the WTO. Policy Brief*, <http://www.niss.gov.ua/articles/622/>. (In Ukrainian)
6. *International Convention on the Simplification and Harmonization of Customs Procedures*, http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_643. (In Ukrainian)
7. Oliynyk, D. S. (2011), "Risk management of customs control in the context of the Kyoto Convention," http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_2_1/197-201.pdf. (In Ukrainian)